

14

[ta ako sam trudna: kako otkriti trudno}u i doneti odluku

Ima `ena koje `ele decu i ve} posle nekoliko meseci braka ili veze ostanu u drugom stanju.

Nekima od nas se de{ava da zatrudnimo potpuno neplanirano, u trenutku kada to ne `elimo ili ne mo`emo da imamo dete.

Trudno}a se mo`e otkriti na nekoliko na-ina. U svakom slu-aju, najbolje je to saznati {to ranije. Ako ste `eleli dete, od tog trenutka morate vi{e brinuti o sebi i svom zdravlju. Ukoliko odlu-ite da prekinete trudno}u, abortus je uvek sigurniji i lak{i, ako se obavi u ranijim nedeljama trudno}e. *Ako sumnjate da ste zatrudneli, ali niste pomo}u nekih od testova za utvr|ivanje trudno}e to i proverili, ne donosite odmah zaklju-ak da ste trudni. Koristite neko kontraceptivno sredstvo kada imate polni odnos, ako zaista ne `elite da zatrudnite.*

Uobi-ajeni znaci rane trudno}e, jednu ili dve nedelje nakon za-e}a, su: izostanak menstruacije, ili menstruacija koja kra}e traje i manje je obilna nego obi-no, napetost, osetlji-

vost i ose}aj bridenja u grudima (oko dve nedelje nakon za-e}a), -esto mokrenje, zamor, povra}anje i jutarnja mu-ni-na, ose}aj nadutosti i gr-evi u stomaku, pove}an ili smanjen apetit, poreme}aji u varenju (proliv ili zatvor) i promene raspolo`enja. Treba imati na umu da neke `ene zatrudne, a da pri tom ne prime}uju nikakve promene i da toga nisu svesne prvih nekoliko meseci. Znaci trudno}e se kod `ena razlikuju, isto tako i sama trudno}a.

gde nabaviti testove za utvr | ivanje trudno}e

Testovi za utvr | ivanje trudno}e dostupni su u medicinskim ustanovama, klinikama, apotekama, privatnim ginekolo{kim ordinacijama, centarima za planiranje porodice, kao i `enskim organizacijama koje imaju neku vrstu zdravstvenih slu`bi. Mesta na kojima se mogu uraditi ili kupiti testovi za utvr | ivanje trudno}e ponekad se reklamiraju u novinama i -asopisima. Test za utvr | ivanje trudno}e mo`ete kupiti u apoteci i uraditi ga sami kod ku}e. U nekim mestima ove testove mo`ete uraditi samo kod lekara - ginekologa.

Bez obzira gde ste odlu-ili da uradite test na trudno}u mo`da }e osoba koja saop{tava rezultate testa poku{ati da vam iznese neke predloge sa namerom da uti-e na va{u odluku: govori}e vam o abortusu, ali ne i o tome kako da brinete o sebi do poro | aja i o samom poro | aju, saop{ti}e rezultate testa va{em suprugu/partneru ili roditeljima bez va{e dozvole, pona{a}e se prema vama kao da ste u krizi i jako se lo{e ose}ate ili }e vam -estitati na "sre}nim vestima". Zapamtite da je u pitanju va{e telo i va{ izbor. Uop{te ne morate da ose}ate ono {to drugi od vas o-ekuju.

vrste testova za utvr | ivanje trudno}e

Svi testovi za utvr | ivanje trudno}e reaguju na prisustvo hormona koji se zove humani horionski gonadotropin (HCG) koji formirana posteljica lu-i u krv trudne `ene. HCG se izlu-uje preko mokra}e i na taj na-in se mo`e ispitati. Urin

slajd testovi su najbrži, veoma jednostavni i jeftiniji od ostalih testova za utvrđivanje trudnoće. Kap mokraće se meša sa test serumom na pločici; za 2 minuta prisustvo ili odsustvo sitnih čestica u rastvoru ukazuje da li ima ili ne HCG-a u mokraći. Ovi testovi kod većine žena precizno utvrđuju trudnoću 27 dana nakon začeća (13 dana od dana kada je trebalo da nastupi sledeća menstruacija). Kod urin tuba testa mokraća se pomeša sa pročišćenim HCG-om u test tubi. Posle 1-2 sata čelije potonu na dno tube i formiraju oblik sličan krofni, ukoliko postoji dovoljno HCG-a. Ovi testovi daju precizne rezultate nekoliko dana ranije nego oni na pločici. U poslednje vreme su se pojavile nove vrste skupih testova koji mogu precizno utvrditi postojanje trudnoće 14 dana nakon začeća.

Da biste uzeli dobar uzorak mokraće potrebno je da koristite veoma čistu i suhu posudu. Nije dobro koristiti stare medicinske posude ili boce od ambona, zato što tragovi hemikalija mogu da zagade uzorak. Najbolje je uzorak mokraće uzimati rano ujutru, kada se probudite, zato što je tada koncentrisanija, posebno u ranim fazama trudnoće. Za test je dovoljna mala količina mokraće. Uzorak mokraće treba uložiti u posudu koju možete zatvoriti i držati na hladnom. Nije preporučljivo da pred uzimanje uzorka mokraće koristite aspirin ili marihuanu, zato što mogu uticati na test.

Rezultati testova za utvrđivanje trudnoće mogu biti pozitivni, negativni ili nedovoljno jasni. Pozitivan test gotovo uvek znači trudnoću. Lažno pozitivan test - pozitivan rezultat kada žena zapravo nije trudna - predstavlja retkost. Lažno pozitivni testovi mogu biti prouzrokovani greškom u očitavanju rezultata testa, drogama, lekovima ili drugim hemijskim supstancama (marihuana, metadon, Nifelat, velike doze aspirina, sintetski hormoni kao što su kontraceptivne pilule, sredstva za umirenje ili neke druge supstance koje utiču na nervni sistem), prisustvom proteina ili krvi u mokraći, sapuna ili drugih hemikalija u posudi, hormonskim promenama ili menopauzom. Prerana menopauza, kao i menopauza, može uticati na lažno pozitivne rezultate. Takođe je moguće, iako veoma retko, da promena nivoa lutenizujućeg hormona za vreme ovulacije može dati lažno pozitivan rezultat. Neke

vrste tumora i medicinska stanja, tako |e mogu da izazovu pozitivan rezultat.

Negativan test zna-i da niste trudni, mada su, na`alost, la`no negativni testovi prili-no -esti, naro-ito u ranoj fazi trudno}e, kada je koli-ina HCG-a u mokra}i mala, pa je test ne registruje. Tokom nekoliko meseci koli-ina HCG-a se pove}ava; i pored toga, u 4. i 5. mesecu trudno}e koli-ina HCG-a mo`e biti tako niska da prouzrokuje la`no negativne rezultate. La`no negativan rezultat testa daje suvi{e topla mokra}a koja nije dovoljno koncentrisana, posuda zaga|ena prisustvom nekih lekova, "nezdrava" trudno}a posle koje }e do}i do poba-aja, vanmaterij-na trudno}a, gre{ka napravljena u izvo|enju testa. Zdravstveni radnik vam mo`e pomo}i da procenite kolike su {anse za la`no negativni rezultat testa kao i da razjasnite za{to vam kasni menstruacija ukoliko niste trudni. Ako sumnjate da ste trudni, iako je test negativan, bilo bi dobro da odete na ginekolo{ki pregled ili da ponovite test na trudno}u. Nemojte samo -ekati da menstruacija do|e.

Uradila sam 3 testa na trudno}u u toku 2 nedelje. Prema izve{tajima koje sam dobila iz laboratorije, svi su bili neubedljivi, bez jasnih rezultata. Kada sam uradila test krvi koji je utvrdio da sam stvarno trudna i da ne izmi{ljam, bila sam jako ljuta na medicinsko osoblje koje mi nije verovalo.

TESTOVI KOJI SE RADE KOD KU]E

Neke `ene vi{e vole testove za utvr|ivanje trudno}e koje mogu same da urade kod ku}e. To im pru`a sigurnost, obezbe|uje privatnost i kontrolu nad tim iskustvom. Druge, kada rade taj test kod ku}e, ose}aju se izolovano. Sam test je jednostavan i nije ga te{ko uraditi, ali rezultati su mnogo -e{e pogre{ni nego kod testova na trudno}u koji se rade u laboratoriji. Uputstvo obi-no ne sadr`i dovoljno informacija pomo}u kojih bi mogli sa sigurno{}u oceniti da li je rezultat testa pouzdan i upotrebljiv, pa vam mogu biti potrebne dodatne informacije.

TESTOVI KRVI

Postoje dve vrste testova krvi - radioimunoesej (RIA) i radioreceptoresej (RRA). Ova vrsta testova je osetljivija od urin

slajd testa i urin tuba testa. Oni mogu otkriti i nizak nivo HCG-a u krvi -ak i pre prvog izostanka menstruacije, HCG se u krvi pojavljuje ranije nego u mokra}i. Testovi krvi su neophodni kod otkrivanja vanmateri-*ne* trudno}e ili neuspelog abortusa. RIA test daje precizne rezultate 7-12 dana po za-*e*u, dok je RRA test precizan 14-17 dana nakon za-*e*ja. I ovi testovi ponekad daju la`ne rezultate.

PILULE I INJEKCIJE

Ukoliko vam lekar preporu-*i* pilule ili injekcije da bi njima izazvao menstruaciju, *nemojte na to pristati*. Postupak koji ponekad nazivaju *test povla-enja hormona* nije precizan i veoma je opasan. Supstance koje se koriste su sintetski hormoni (obi-*no* progesteron) koji mogu izazvati {tetna dejstva kod `ena koje ih uzimaju, kao i o{te}enja ploda, ukoliko je `ena trudna i odlu-*i* da rodi dete. Uprkos upozorenjima o njihovom {tetnom dejstvu, lekari ih i dalje koriste u praksi.

GINEKOLO[KI PREGLED

Kada pro|e {est nedelja od poslednje menstruacije potrebno je da odete na ginekolo{ki pregled da biste proverili rezultate testa i saznali koliko dugo ste trudni. Ako ste trudni, (1) ginekolog/ginekolo{kinja }e prilikom pregleda osetiti da je vrh grli}a materice omek{ao, (2) grli} materice je verovatno promenio boju od bledoru`i-*aste* do plavi-*aste* zbog poja-*ane* cirkulacije krvi (to mo`ete videti i same ako imate spekulium i ogledalo), (3) materica je mek{a na dodir, (4) veli-*i*na i oblik materice se menjaju.

Neke `ene jednostavno znaju da su trudne. Neke od nas mogu da predosete kada su zatrudnele. Znakovi, kao {to su izostanak menstruacije ili napetost u grudima, potvr|uju na-*a* opa`anja o promenama u telu.

*Kada sam bila trudna prvi put, menstruacija mi je izostala i grudi su me jako bolele. Sa drugim detetom sam znala trenutak kada se za-*elo*. Ne mogu da objasnim kako. Jednostavno sam znala.*

ako ste trudni, a niste sigurni {ta bi trebalo da uradite

Razmislite o va`nosti odluke koja je pred vama, o brojnim mogu}nostima i zna-enju varijanti koje takva odluka sa sobom nosi. Mo`da }ete odluku doneti vrlo brzo; mo`da ste mislili da znate odgovor, ali ste se posle dugog razmi{ljanja predomislili. Pojavi}e se nedoumice i ne}ete mo}i da donesete odluku tako lako i brzo. Porazgovarajte o tome sa osobama od kojih o-ekujete podr{kku i to mo`e biti od velike pomo}i, ali ne ose}ajte to kao obavezu. Va{e je pravo i da ne razgovarate o svojoj odluci ako tako `elite. Na vama je da odlu-ite da li }ete u sve to uklju-iti i -lanove porodice ili partnera. Razgovor vas mo`e zbli`iti, ali se mo`e desiti i da ne dobijete podr{kku onda kada je o-ekujete. Ponekad ljudi oko vas prenagla{eno emotivno reaguju na va{u trudno}u, pa vas time jo{ vi{e uznemire.

Bez obzira na to kakva }e biti va{a odluka, dono{enje takve odluke trebalo bi da bude samo *va{a* odluka. Pomo} drugih, porodice, prijatelja, partnera, poslu`i}e vam da shvatite {ta vi, u stvari, `elite, tako da je, ponekad, bolje da sa njima razgovarate nakon {to ste doneli odluku. *Svoju odluku ne morate da pravdate nikome, a ako ni{ta ne odlu-ite, u stvari, vi ste doneli odluku da rodite dete, ali jo{ niste svesni svoje odluke.*

Bilo bi korisno savet potra`iti i u razgovoru sa iskusnim profesionalcima, iako nije lako izabrati pravoga jer je prisutna prenagla{ena `elja da se `enama ograni-i pravo na abortus, pa bi dobro bilo da pored razgovora sa va{im ginekologom/ginekolo{kinjom potra`ite informacije i u drugim savetovali{tima, `enskim grupama za podr{kku ili drugim organizacijama sli-nog tipa.

RA\ANJE I PODIZANJE DETETA

Poku{ajte da stvorite sliku o tome kako izgleda starati se o detetu, voditi brigu o njegovom podizanju, posmatrajte kako to rade druge majke i razgovarajte sa njima, sa decom koju poznajete i njihovim o-evima. Ako ste u braku ili `ivate sa

nekim, razmislite o promenama koje bi dete unelo u va{ zajedni-ki `ivot. Ukoliko `ivite sami, razmislite o tome ~ime bi izdr`avali dete i kako bi brinuli o njemu, sa kim i gde bi `iveli. Ako ve} imate decu, razmislite {ta bi jo{ jedno dete zna-ilo za njih i za vas. Ne zaboravite da je svima nama ponekad potrebna pomo} u podizanju dece.

ABORTUS

Ponekad je abortus za mnoge `ene jedino mogu}e re{enje. Traume izazvane abortusom su manje bolne od onih koje bi izazvalo ro|enje ne`eljenog deteta. Abortus se najsigurnije i najlak{e izvodi u prva tri meseca trudno}e.

Toliko mi je va`na ova odluka da sam prvi put o njoj slobodno pri-ala sa drugima. Puno je `ena koje su iskusile abortus. Same su to izabrale, zato ni moja odluka nije pogre{na. Ako slobodno pri-a{ o tome, onda je i drugim `enama mnogo lak{e da pri-aju o svom iskustvu.

Pre nego {to sam odu-ila da abortiram, mnogo sam plakala. Budila sam se u pola pet ujutro razmi{ljavu}i {ta da radim i pla-u}i. Sigurna sam da je ta ose}anja izazivala pomisao na gubitak deteta koje je moglo da bude moje.

Moj ljubavnik nije `eleo da imamo dete. Nisam htela dete sa nekim drugim i odlu-ila sam da abortiram. Nisam bila sre}na zbog toga, `elela sam dete i bila sam zaljubljena u njegovog oca.

Sve moje znanje o abortusu ticalo se njegove legalnosti. Pla{ila sam se da to pomenem svom lekaru. Mislila sam da }e me optu`iti i misliti da sam zla, ali nije. Mislila sam da }e to stra{no boleti. U bolnici sam pro{la program koji je obja{njavao proceduru abortusa. To mi je pomoglo.

Ogor-ena sam kada ~ujem ljude koji pri-aju o sirotim mali bebama koje imaju pravo da `ive i o ljudima koji toliko `ele decu, a ne mogu da ih imaju. Dete nije samo proizvod koji se {alje dalje. Ono je deo tela `ene. Ono je deo same `ene i besmisleno je tra`iti da ga se `ena odrekne

posle ro|enja. Znam da su mnoge `ene to uradile, ali ja ne mogu. Da nisam abortirala, pro{la bih kroz 9 meseci pakla sa roditeljima, de-kom, prijateljima, poslom, finansijskom situacijom i celim svojim `ivotom. Tada nisam bila spremna za to.

Sigurno je svaka od nas bila izlo`ena pritiscima koji se vr{e preko televizije, -asopisa, pa -ak i medicinskih ustanova. Nova populaciona politika, koju podr`avaju desno orijentisane politi-ke snage i crkvene institucije, mo`da }e najja-i uticaj imati ba{ na mlade devojkke i njihovu odluku o eventualnom abortusu. Pritisci se ne ti-u samo dono{enja odluke o ro|enju deteta, nego i kasnijih odluka - da li zadr`ati dete ili ne. Neke od slede}ih informacija }e vam mo`da pomo}i u sli-nim situacijama.

USVOJENJE

Raspitajte se o uslovima usvojenja i svojim pravima i obavezama vezanim za takvu odluku. Potra`ite pravni savet - u slu`bi pravne pomo}i, kod advokata, u centrima za socijalni rad ili u nekoj od `enskih grupa koje imaju pravnu slu`bu, obi-no advokatkinju koja }e vam dati besplatnu pravnu pomo}. Ne potpisujte ni{ta dok dobro ne razmislite o svojoj odluci.

Kod nas je postupak usvojenja pravno regulisan Zakonom o braku i porodi-nim odnosima. Evo nekoliko osnovnih informacija koje bi svaka `ena trebalo da zna pre nego {to donese odluku.

Usvojenjem se izme|u usvojioca, lica koje usvaja dete i usvojenika, deteta, zasnivaju prava i du`nosti koji postoje izme|u roditelja i dece. Kod nas postoje dva oblika usvojenja, nepotpuno i potpuno. Da bi usvojenje bilo punova`no, potrebna je saglasnost usvojioca i roditelja usvojenika koja se daje pred organom starateljstva (kod nas su to centri za socijalni rad). Usvojenje se mo`e zasnovati i bez saglasnosti roditelja samo u slede}im slu-ajevima: ako je roditelj sudskom odlukom li{en roditeljskih prava ili poslovne sposobnosti, kao i kada je o-igledno da je napustio dete, a njegovo mesto boravi{ta se ne zna du`e od 6 meseci.

Usvojenje se zasniva pred organom starateljstva prema mestu prebivališta, odnosno boravišta usvojenika. Lice koje želi da usvoji dete i roditelji, podneće zajednički predlog nadležnom organu starateljstva koji je dužan da ih upozna sa svim pravima i obavezama.

Podaci iz zapisnika o usvojenju i druge isprave predstavljaju službenu tajnu, a uvid u njih može se dozvoliti usvojiocu, usvojeniku koji ima 16 godina, i ako se ne radi o potpunom usvojenju i roditeljima.

Važno je znati da usvojenje ne utiče na prava usvojenika prema njegovim roditeljima i njegove dužnosti prema njima.

POTPUNO USVOJENJE

Za zasnivanje potpunog usvojenja, na{ zakon propisuje sledeće uslove.

Potpuno se može usvojiti dete koje nije navršilo 5 godina, čiji roditelji nisu živi ili su nepoznati, a očigledno je da su napustili dete i više od 6 meseci im se ne zna mesto boravka. Može se usvojiti dete koje ima jednog živog roditelja, ako je tom roditelju pre donošenja odluke pružena društvena pomoć i ako su preduzete odgovarajuće mere koje bi mu omogućile uspešno obavljanje roditeljskih prava i dužnosti. U tom slučaju, roditelj može dati saglasnost za usvojenje deteta pred organom starateljstva bez označavanja usvojioca. Ovu izjavu roditelj ne može opozvati.

Kod zasnivanja potpunog usvojenja, u zapisnik se kao detetovo upisuje prezime usvojioca. Ne unose se podaci o roditelju koji je dao saglasnost za usvojenje svoga deteta bez označavanja usvojioca. U matičnu knjigu rođenih usvojilac se upisuje kao roditelj deteta.

Potpunim usvojenjem gase se prava i dužnosti usvojenika prema njegovim roditeljima i drugim srođnicima, kao i prava i dužnosti roditelja i srođnika prema njemu. Posle zasnivanja potpunog usvojenja nije dozvoljeno utvrđivanje materinstva ili očinstva usvojenog deteta. Potpuno usvojenje se ne može raskinuti